

ARVIOINTI JA PALAUTE LAULUN OPETUKSESSA

**Henna-Mari Kattilakoski
Reetta Vasalampi**

**Pedagoginen opinnäytetyö
Toukokuu 2009**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) KATTILAKOSKI, Henna-Mari VASALAMPI, Reetta	Julkaisun laji Pedagoginen opinnäytetyö (5 op)	
	Sivumäärä 26	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi Arviointi ja palaute laulun opetuksessa		
Koulutusohjelma Opettajan pedagogiset opinnot musiikin ja tanssin alalla		
Työn ohjaaja(t) HANNULA, Kaija		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä Pedagogisessa opinnäytetyössä käsiteltiin palautteen ja arvioinnin merkitystä laulun oppimisessa ja -opettamisessa. Työssä avattiin muutamia palautteeseen ja arviointiin liittyviä käsitteitä, kuten itsetunto, ilmapiiri, sosiaaliset taidot ja sosiaaliset vuorovaikutustaidot. Lisäksi opinnäytetyössä kerrottiin laulamiseen vaikuttavista tekijöistä, musiikkisuhteesta sekä perehdyttiin laulun opetus- ja oppimistilanteeseen. Laulun opettajan ja -oppilaan työssä joudutaan usein käsittelemään arvioinnin ja palautteen merkitystä ja tärkeyttä. Opettajan tulee olla hyvin valveutunut palautteen antamisesta ja oppilaan täytyy opetella ottamaan sitä vastaan oikealla tavalla, jotta oppimista voisi tapahtua. Taiteen ja varsinkin musiikin alalla voidaan usein törmätä palautteeseen tai arviointiin, joka ei välttämättä ole sidoksissa mihinkään arviointikriteereihin, vaan palautteen- ja arvioinninantaja ilmaisee vain omia mielipiteitään jolloin näistä voi helposti tulla kiistoja. Työssä haluttiin perehtyä paremmin siihen miten arvioinnin ja palautteen tulisi tukea oppimista. Monessa oppilaitoksessa on vielä toivomisen varaa arviointiperusteissa, eikä niitä ole kirjoitettu näkyviin. Opiskelijat eivät tästä johtuen tiedä tarkasti, mitä heiltä vaaditaan mihinkin arvosanaan. Pedagogisen opinnäytetyön tekeminen auttoi löytämään lisää erilaisia asioita arvioinnista ja palautteesta. Toivotaan, että työ herättäisi keskustelua musiikin alan arvioijissa ja yleisesti opettajien keskuudessa. Pedagogisen opinnäytetyöprosessin aikana pystyttiin huomaamaan, miten tärkeä osuus palautteella ja arvioinnilla on opettamisessa ja erityisesti tutkintolautakuntatyössä.		
Avainsanat (asiasanat) arviointi, palaute, laulaminen, laulun opetus		
Muut tiedot		

Author(s) KATTILAKOSKI, Henna-Mari VASALAMPI, Reetta	Type of Publication Diploma project (5 ECTS credits)	
	Pages 26	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title Evaluation and feedback in voice teaching		
Degree Programme Pedagogical studies for music and dance teachers		
Tutor(s) HANNULA, Kaija		
Assigned by		
Abstract In pedagogical Bachelor`s Thesis was presented the status of evaluation and feedback in learning and teaching singing. In the task was enlarged few concepts related to evaluation and feedback, such as self-esteem, atmosphere, social skills and social interaction skills. In addition there was told some of major factors due to singing, music relations and also got acquainted to a situation in learning and teaching singing. The importance and meaning of evaluation and feedback are often wielded in voice teachers and students work. Teachers should be very conscious of giving feedback, and a student should learn to receive it in a right way, so that learning should take place. In a field of art and especially in music one may come up against to evaluation and feedback that is not confined to any evaluation criteria, but instead an evaluation- and feedback-giver expresses only his/her own opinions. These situations may bring some quarrels. Many educational institutes should develop their evaluation criteria, and bring them forth. Because of the lack of written form, students may not know what they are exacted in what grade. The process of this work helped us to find more various perspectives of evaluation and feedback. The aim of this work was to get this topic a serious talking point, especially among teachers and valuers in music business. Besides this whole process we have discovered how important contribution evaluation and feedback has in teaching, and especially when working in a board of examiners.		
Keywords evaluation, feedback, singing, voice teaching		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	2
2 MUSIIKKISUHDE JA LAULAMINEN.....	3
3 LAULUN OPETUS- JA OPPIMISTILANNE	7
4 ARVIOINTI JA PALAUTE.....	12
5 POHDINTA	24
LÄHTEET	26

1 JOHDANTO

Kiinnostuimme palautteesta ja arvioinnista laulunopetuksessa, koska olemme molemmat laulopedagogiikan opiskelijoita ja olemme usein yhdessä miettineet miten oma palautteemme vaikuttaa oppilaisiimme. Haluamme peilata tätä siihen miten me olemme itse kokeneet palautteen omassa laulun oppimisessa ja siinä kehitymisessä. Vaikuttavatko molemmat toimijat, oppilas ja opettaja tilanteen ilmapiiriin yhtä paljon? Miten itsetunto vaikuttaa oppimistilanteeseen ja palautteen antamiseen tai saamiseen?

Haluamme opinnäytetyössämme selvittää vastauksia itseämme askarruttaviin kysymyksiin, sekä tuoda esiin aiheesta kirjoitettua yleistä tietoa. Uskomme, että tämä hyödyntää useita muitakin opettajiksi opiskelevia ja valmistuvia ja toivottavasti myös jo pitkään työssä olleita opettajia. Palaute on mielestämme opettajan työssä todella tärkeää ja uskomme, että jokainen opettaja ja oppilas voi kehittyä rehellisen ja rakentavan palautteen antamisessa. Opinnäytetyössä käsiteltävät asiat painottuvat laulunopetukseen, mutta ne ovat hyvin sovellettavissa myös muiden instrumenttien opettamiseen, koska musiikinopiskelussa opetustilanne on hyvin samanlainen instrumentista riippumatta.

Yksi tärkeimmistä asioista palautteen ja arvioinnin antamisessa on oppimistilanteen ilmapiiri. Nummisen väitöskirjassa esitellyn Anttilan (2000) määritelmän mukaan:

Ilmapiiri on moniulotteinen ja vaikeasti määriteltävä käsite. Kuitenkin käytännön opetustyötä tekevät ihmiset puhuvat usein luokan tai koulun henkisestä tai sosiaalisesta ilmapiiristä, jota he pitävät kokemuksensa perusteella sekä omalle työlleen että oppilaiden työskentelylle tärkeänä.

(Numminen 2005, 83.)

Opiskelutilanteen ilmapiiri on yhteydessä sekä emotionaaliseen tukeen että tehtävien suorittamisen tukeen. Ilmapiiri voi edistää tai haitata sosiaalista vuorovaikutusta, yksilön tai ryhmän jäsenten identiteettiä ja henkilöiden välisiä tarpeita.

(Numminen 2005, 83.)

Juuri ilmapiiri ja sen luominen molemminpuolisen palautteen ja vuorovaikutuksen keinoin kuuluu erityisesti laulunopetustilanteeseen. Siinä oppilas ja opettaja ovat kaksin keskinäisessä vuorovaikutuksessa ja opettaminen ja oppiminen ilman vuorovaikutusta ovat täysin mahdottomia. Pohdimmekin työssämme juuri ilmapiirin luomista palautteen keinoin, ja sitä miten ilmapiiri saadaan oppimisen kannalta mahdollisimman hyväksi. Mutta täytyy myös muistaa, että aina pelkästään myönteinen ja rento ilmapiiri ei palvele oppimista, kuin ei myöskään liian negatiivinen ja tiukka.

Toimiessamme laulunopettajan tehtävissä pyrimme olemaan innostavia ja motivoivia. Haluamme myös kohdata oppilaat siten, että nämä kokevat tulleensa huomatuiksi ja ymmärretyiksi. Toivomme pystyvämme rohkaisemaan ja tukemaan heidän elämäänsä yleisestikin, ei vain laulamisen näkökulmasta, sillä tiedostamme, että elämä on kokonaisuus, jossa kaikki sen osa-alueet tulee huomioida. Haluamme olla aidosti välittämässä oppilaista niin, että he voivat kokea olevansa joka tapauksessa tärkeitä ja arvokkaita riippumatta oppimistuloksista. Pyrimme laulunopettajina kaikin tavoin nostamaan esiin lahjakkuutta ja luovuutta, joita uskomme jokaisessa oppilaassa piilevän.

2 MUSIIKKISUHDE JA LAULAMINEN

Olellaisena asiana laulunoppimiseen ja opettamiseen vaikuttavat sekä opettajan ja oppilaan oma musiikkisuhde. Numminen väitöskirjassa esitellyn Rauscher, Schaw & Kyn (1993) mukaan musiikin katsotaan vaikuttavan myös moniin muihin asioihin, kuten mm. varhaiseen kognitiiviseen kehitykseen, matemaattisiin taitoihin, lukemiseen ja spatiaalisiin kykyihin (Numminen 2005 87). Lisäksi Numminen esittää väitöskirjassaan Morrisonin (ei vuosilukua) ajatuksen, jonka mukaan musiikin ajatellaan vaikuttavan itsekuriin, itseluottamukseen, tiimityötaitoihin, luovuuteen ja niin edelleen. Mielenkiintoista kyllä, että juuri musiikki vaikuttaa näihin asioihin ja samalla kuitenkin nämä asiat vaikuttavat hyvin vahvasti musiikkiin ja varsinkin sen esittämiseen. Numminen toteaa, että näin mainitut asiat ovat varmasti näin, mutta hän myös toteaa, että musiikkikasvatuksella voidaan myös murentaa

itseluottamusta ja kahlita luovuutta (2005, 87). Hänen mukaansa musiikkikasvatuksessa vaikuttaa paljon se, millainen tilanne ja tavoitteet ovat ja se, kuka tavoitteet asettaa (2005, 87).

Lisäksi on pohdittu musiikin väline - ja itseisarvoa musiikkikasvatuksen tulosten arvioinnin kannalta. Vaaraksi on todettu muun muassa se, että käytetään instituutioiden ja rahoittajien kannalta ”selkeitä” tulosmittareita, kuten tutkintojen määrää. (Kurkela 1997.) Mielestämme tässä voidaan menettää ja menetetäänkin paljon musiikista ja ennen kaikkea jokaisen esittäjän omasta luovuudesta ja musiikkisuhteesta. Kurkela pitää musiikkia kulttuuriaineena, joka sisältää tiedollisia ja taidollisia aineksia, sekä tunnetta. Keskeisintä hänen mukaansa musiikissa on kuitenkin kokemus, ja musiikin opetuksen, olipa kyseessä tietojen tai taitojen opettamisesta, tulisi erityisesti palvella musiikillisten kokemusten syntymistä, sillä musiikillinen kokemus on kaiken musiikillisen toiminnan lähtökohta ja päätepiste. Kokemus syntyy vain omia aikojaan sellaisena kuin se on syntyäkseen, silloin kun pedagogin työssä onnistutaan. Lisäksi oleellisena osana kokemusta on tunne. Myönteinen tunne syntyy usein silloin, kun kokee hallitsevansa jotain tai saavuttaa uutta. Ja kun itseluottamus lisääntyy ja olo on turvallinen. (Kurkela 1997, 287 - 288.)

Musiikinopettajan, ja meidän tapauksessamme erityisesti laulunopettajan työssä juuri tämän oivaltaminen on todella suuri asia. Emme saa unohtaa, miten musiikki vaikuttaa ihmisiin jo olemassa olollaan ja miten tärkeää hyvän musiikkisuhteen syntyminen ja säilyminen on oppimiselle. Jos olemme liian varomattomia palautteen ja arvioinnin antamisessa, se helposti syö oppilaan itsetuntoa ja samalla musiikkisuhdetta. Aina tärkeintä ei ole musiikillisten asioiden, -teorioiden, laulu- tai soittotekniikoiden täydellinen hallinta, vaan tunne, joka auttaa meitä jatkamaan eteenpäin ja ehkä sitä kautta pääsemään taas paremmin kiinni myös opeteltaviin asioihin.

Musiikissa olennaisinta on sen metafyyminen arvo: mielekkyys jota se tuo olemiseen. Musiikissa yhdistyvät oivallus ja taito. Sen kautta ihminen voi toteuttaa vahvan, aidon todellisuuskokemuksen sekä sangen autenttisen, kehittyneen ja kokonaisvaltaisen itseilmaisun. (Kurkela 1997b, 285 - 286.)

Mitä hyvä musiikkisuhde voisi tarkoittaa laulamisen kannalta? Siirala pohtii asiaa näin: ”Ääni on perustava ihmisen ominaislaadulle, hänen itseydelleen sen ilmentäjänä. Samalla kertaa siinä jotain ilmentyy ja jotain verhoutuu. Mutta mikä siinä sitten ääntyy - ainakin äänessä ilmentyy, välittyy, tuntuu ihmisen kokeminen, hänen yksilöhistoriansa, hänen reagointinsa siihen, hänen mielentilansa; ilonsa, surunsa, tuskansa, riemunsa, pettyneisyytensä, tyydyttyneisyytensä. Kaikki tämän lävitse hänen äänessään ääntyy ja soi lopulta jollakin tavoin elämä, eksistenssi itse.” (Siirala 1991-1992, 8.) Eli laulajan musiikkisuhteeseen ja lauluääneen vaikuttaa hänen koko elämänsä. Kaikki mitä hän on elämässään kokenut tai jäänyt kokematta, ovat osa hänen suhdettaan musiikkiin ja sen tuottamiseen. Laulaja on siinä määrin eri asemassa, kuin soittaja, että hänen instrumenttinsa on kehossa itsessään ja oikeastaan hän, laulaja itse. Laulua ei voida mitenkään irrottaa kehosta ja persoonasta erilliseksi instrumentiksi, joten se on juuri niin täydellistä tai epätäydellistä, kuin sen tuottaja.

Laulamiseen vaikuttavia tekijöitä

Laulajalla on erilaisia päiviä. Joskus ääni kulkee vapaammin ja toisinaan huonommin. Tähän vaikuttavia asioita on monia. Ihmisen henkiset tekijät vaikuttavat erittäin vahvasti, mutta vähintään yhtä paljon vaikuttavat fyysiset asiat. Varsinkin tytöillä hormonaaliset asiat vaikuttavat ainakin osalla hyvin paljon ääneen ja myös koko kehoon. Limakalvot ovat usein kuukautisten aikana kuivemmat ja hieman turvonneet, mikä kuuluu usein äänen käheytenä tai alavireisyytenä. Koska laulaminen on todella fyysistä, on tärkeää huolehtia riittävän ravinnon saamisesta ja monet elämän tasapainoa häiritsevät tekijät vaikuttavat hyvin vahvasti myös laulamiseen niin äänellisesti kuin ilmaisullisestikin. Jos laulaja kärsii esimerkiksi masennuksesta, jostakin syömishäiriöstä tai hän muuttaa radikaalisti syömistottumuksiaan esimerkiksi paastoamalla, kaikki tämä näkyy ja kuuluu heti laulamissa.

Kaiken kaikkiaan lauluääni osana ihmisen ääntä voi olla tavattoman merkittävä väylä itsensä ilmaisemisessa ja itsensä kokemisessa. Jos yhteisö asettaa ihmisen taitotason kannalta epäsopivia vaatimuksia – jollaisia lapsi

usein kohtaa ensimmäisen kerran koulussa (Bruner 1996, 36-37) – taito- , tieto- ja tunnevyöhykkeet voivat joutua epätasapainoon ja myönteisen musiikillisen identiteetin kehittyminen vaarantuu. Hyvä musiikkisuhde ja laulusuhde muodostuvat, kun vaatimukset, tuki ja taidot ovat sopivassa suhteessa toisiinsa. (Numminen 2005, 88.)

Väitöskirjassaan Numminen (2004) viittaa Mahn & John-Steineriin (2002) ja Hakkaraisen ym. (2004), joiden mukaan opettajan tehtävä on pyrkiä luomaan sellainen ilmapiiri, että oppilaan tunnehavaintokokemukset muodostuvat oppilasta ja toimintaa tukevaksi. Lisäksi ilmapiiriin on oltava oppilaan laulamisattribuutioiden ja pystyvyyden tunteen kehittymisen kannalta myönteinen. Laulamisella voi olla yleensä tärkeä tai jopa erittäin tärkeä merkitys ihmisen elämässä. (Numminen 2005, 88 - 89.)

Tämän voimme itse laulajina allekirjoittaa omien kokemustemme pohjalta. On hyvin tärkeää millainen ilmapiiri luokassa on oppitunnin aikana ja nimenomaan pystyvyyden tunteen on oltava vahva, että uskaltaa edes yrittää opettajan vaatimia harjoituksia. Olemme myös huomanneet miten laulaminen on vaikuttanut meidän elämäämme ja omien oppilaidemme elämään. Usein laulaminen kohottaa itsetuntoa ja – luottamusta. Oppilas oppii huomaamaan omat vahvuutensa ja heikkoutensa herkemmin, sekä jatkuva palaute omasta toiminnasta auttaa tiedostamaan omia tekemisiään paremmin ja sitä kautta muuttamaan huonoksi havaittua käytöstä tai käyttäytymismallia parempaan. Ulkoisena havaintona laulaminen näkyy usein yleisesti ryhdin paranemisena ja laulaja niin sanotusti kantaa kehonsa ylväämmin ja muuttuu näin jo ulkoisesti itsevarmemman näköiseksi.

3 LAULUN OPETUS- JA OPPIMISTILANNE

Rakentava arviointi, jossa opettaja antaa palautetta sekä työn hyvistä että huonoista puolista, on opiskelijalle hyödyllisintä. Opettajan pitäisi pystyä arvioimaan nimenomaan oppilaan aikaansaannoksia eikä oppilasta ihmisenä. Oppilaille pitäisi välittyä ajatus, että jokainen saa erehtyä eikä kukaan ole täydellinen. (Kansanen & Uusikylä 2000, 50.)

Laulunopettaja on oppilaan elämässä merkittävä henkilö. Tämän vuoksi laulun opettajalla on mahdollisuus olla rakentamassa oppilaan identiteettiä erityisesti positiivista palautetta antamalla. Opettajan ja oppilaan suhde muotoutuu usein hyvin henkilökohtaiseksi ja toimivassa opetussuhteessa oppilas kokee opettajan myönteisenä, kannustavana, mieluisena ja mukavana työskentelytoverina. Paras mahdollinen tilanne olisi, jos opettaja kykenisi luomaan laulutunnista niin myönteisen, että oppilas uskaltaisi rohkeasti esittää tuntojaan opettajalle.

Opettajan on osattava olla yhtä aikaa sekä vaativa että rohkaiseva. Rohkaiseminen voi tapahtua siten, että opettaja mahdollistaa tilanteen jossa oppilas saa opettajalta hyvää palautetta ja huomaa kehittyneensä. Opettajan tulisi muun muassa osata valita oppilaalle sopivan tasoisia ja mielekkäitä kappaleita. Esimerkiksi esiintymisiä varten voisi miettiä, kannattaako valita kaikista vaikeimpia kappaleita, vai teknisesti hieman helpompia, jotka antaisivat onnistumisia ja mahdollisuuden nauttia esiintymisestä. Monille laulajille esimerkiksi yhteismusisointi, kuten barokkimusiikki, yhtyelaulu tai duetot voivat olla mielekästä, ja sitä kautta esiintymisestä voi nauttia eri tavalla kun ei tarvitse kantaa yksin päävastuuta esiintymisestä.

Oppimisen ohjaus laulamisessa

Ohjaamme oppilaidemme laulun oppimista näyttämällä heille mallia, kyselemällä heiltä itseltään, teettämällä erilaisia harjoituksia ja kysymällä tämän jälkeen huomioita. Käytämme yleensä hyvin konkreettisia menetelmiä. Välillä pyrimme kertomaan jotain laulamiseen ja äänifysiologiaan liittyvää

teoriatietoa näyttämistemme tueksi ja pyydämme oppilaita itsekkin ajattelemaan ja tutustumaan kehoonsa, ja laulamiseen yleensä.

Tälläkin hetkellä opetamme oppilaitamme hyvin yksilöllisesti. Toiset ovat vasta-alkajia jotka tarvitsevat todella paljon ääniesimerkkejä, että ymmärtävät mitä milläkin mielikuvalla haetaan. Koska laulua ei voi juuri opettaa muuten kuin mielikuvien avulla, on niiden sisäistäminen alussa vaikeaa, ja opettajan ja oppilaan täytyy luottaa täysin toisiinsa ja päästä ikään kuin saman pään sisälle ymmärtääkseen mitä mielikuvat tarkoittavat käytännössä. Myöhemmin oppilas osaa jo muodostaa omia itselleen sopivia mielikuvia erilaisiin harjoituksiin.

Useimmat pidemmälle edistyneet oppilaat ymmärtävät helpommin alan sanastoa, eivätkä tarvitse enää ihan niin paljon mallia toiminnalleen. Heille on jo ehkä rakentunut jonkinlainen sisäinen malli opiskeluun, ja he ovat jo tunteneet kehossaan mikä tuntuu helpolta ja oikealta, ja mikä taas vaikealta ja virhetoiminnalta.

Jotkut oppilaistamme ymmärtävät hyvin keksimiämme mielikuvia, mutta toisten kanssa joudumme enemmän miettimään miten saisimme heidät ymmärtämään mitä tarkoitamme. Joku tarvitsee hyvinkin konkreettisia mielikuvia, että miltä jokin tuntuu vartalossa tai mitä missäkin lihaksessa tapahtuu. Toinen taas ymmärtää paremmin abstrakteja mielikuvia ja pystyy niiden avulla toteuttamaan helpommin halutun asian. Välillä on vaikea saada kontaktia täysin erilaiseen oppijaan, mitä itse olemme. Silloin joudumme usein miettimään myös oppituntien ulkopuolella tai keskustelemaan opiskelukavereiden kanssa miten toisella tavoin saman asian voisi ilmaista ja opettaa.

Laulun opettamisessa on hyvin tärkeää huomata oppilaan yksilöllinen tapa oppia, jotta saadaan aikaan hyvä opetussuhde ja saadaan tuloksia aikaan. Kaikkien ääni jo sinänsä on hyvin yksilöllinen, ja sitä pitää kunnioittaa sellaisena kuin se on. Ääntä ei siis pidä muuttaa, vaan löytää kaikki mahdolliset avut ja sävyt mitä kullekin äänelle on mahdollista. Laulun opettajan työ onkin juuri siksi hyvin haasteellista ja vastuullista, että väärin opettamalla voi saada aikaan vakavia virhetoimintoja ihmisen kehoon ja äänen tuottamiseen. On hyvin tärkeää ottaa jokainen oppilas vakavasti ja

mieltä aina jokaisen oppilaan parasta, vaikka aina ei välttämättä ihmisenä olisikaan samalla aaltopituudella jonkun kanssa.

Ohjaamme oppilaitamme harjoittelemaan ja oppimaan heille mielekkäällä tavalla. Patistamme heitä harjoittelemaan sopivassa suhteessa, sillä edistystä ei tapahdu jos ei harjoittele. Joskus on hyvä testata ja jopa ylittää omia rajoja. Asetamme tavoitteita, joita oppilas omien halujensa ja kykyjensä mukaan saavuttaa, tai ainakin yrittää saavuttaa. Annamme palautetta tehdystä työstä välittömästi, ja joskus pitkän tähtäimen tuloksen mukaan. Palaute oppilaalle, ja oppilaalta saatu palaute on kommunikointia yhteisessä työssä ja tärkeää oppimisen kehittymisen ja jatkumisen kannalta.

Mielestämme opettamisessa tulee lähtökohtaisesti huomioida se, että jokainen oppilas on oma yksilönsä. Tiedostamme sen, että ei ole vain yhtä tapaa opettaa, vaan jokaista oppilasta opetetaan huomioiden yksilön luonne, aikaisempi osaaminen, ikä, sukupuoli, ja niin edelleen. Näemme yksilöopetuksen parhaana mahdollisena laulun opetuksessa, sillä ryhmäopetustilanteet eivät anna vastaavaa hyötyä ainakaan käytännön laulamista opiskeltaessa. Erilaiset oppimiskäsitykset nostavat esiin eri näkökulmia opettamiseen, sillä jokaisessa oppimiskäsityksessä on hyvät ja huonot puolensa, ja yhdessä ne voivat olla täydentämässä toisiaan. Tämä tietysti edellyttää opettajalta eri oppimiskäsitysten hyvää tuntemusta ja sisäistämistä. Pyrimmekin hyödyntämään opetuksessa eri oppimiskäsitysten hyviä puolia. Näitä ovat mielestämme muun muassa konstruktivismin painotus oppimisen todellisessa ymmärtämisessä ja opettajan rooli toimia oppilasta tukevana ohjaajana.

Opiskelijatuntemus

Jos opiskelija ja opettaja eivät pääse samalle aaltopituudelle, saattaa syntyä ristiriitoja epäonnistuneen vuorovaikutuksen vuoksi. Usein opiskelijoiden ja opettajien ajatusmaailma ja toiminta on erilaista. Opettajan pitäisikin pyrkiä hahmottamaan opiskelijoidensa ajatuksia ja tunteita. Opettajan haasteena ovat myös eri elämän tilanteissa olevat tai eri kulttuureihin kuuluvat opiskelijat.

Huonon vuorovaikutuksen vuoksi opiskelijat eivät välttämättä uskalla kysyä opettajalta neuvoja ja saattavat jäädä oman onnensa nojaan. (Jauhiainen, 2006, 6-7,21.) Esimerkiksi laulutunnilla voi syntyä tilanne, jossa oppilas ei ole ymmärtänyt opettajansa antamia harjoitteluohjeita tai sitä päämäärää, johon opettajan mielestä tulisi pyrkiä. Epäselvyyksien vuoksi oppilas ei ole osannut harjoitella oikein, ja opettaja saattaa luulla vaikeuksien johtuvan vain harjoittelun vähäisestä määrästä. Jatkuva ristiriita voi johtaa sekä oppilaan, että opettajan motivaation laskuun.

Opiskelijatuntemustietoa voi opettaja käyttää oppilaansa ohjauksessa esimerkiksi hyödyntäen niitä elementtejä, jotka opettaja yleisen opiskelijatuntemuksensa perusteella olettaa opiskelijan oppimista motivoiviksi tekijöiksi. Esimerkiksi laulun opettaja voi tarjota oppilaalleen harjoiteltavaksi jonkin nuorison suosiman artistin tekemää kappaletta. Yksilökohtaista opiskelijatuntemusta opettaja hankkii tutustumalla laajemminkin opiskelijansa elämään hienovaraisesti opiskelijan luottamusta voittaen sekä tekemällä johtopäätöksiä opiskelijan käyttäytymisestä ja olemuksesta (Hujanen, 1999, 2). Opetustyö jo itsessään vaatii paljon tarkkanäköisyyttä. Opettajan täytyy olla koko ajan tarkkana, että tämä huomaisi jos oppilas on esimerkiksi väsynyt tai surullinen.

Ohjauksessa tätä yksilön tuntemusta voi hyödyntää esimerkiksi liittämällä opetettavia asioita kyseisen opiskelijan elämismaailmasta tuttuihin elementteihin. Esimerkiksi laulun opettaja voi masentuneeksi tietämälleen nuorelle tarjota laulettaviksi kappaleiksi tämän tunnelmiin sopivaa musiikkia. Opiskelijan arvioinnissa opettajan tulee käyttää opiskelijatuntemusta huomioimalla opiskelijansa kehitysvaiheeseen sekä yksilölliseen elämäntilanteeseen liittyvät tekijät. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, ettei laulun opettaja keskity arvioinnissaan oppilaansa liikaa heikkouksiksi tietämiinsä asioihin, vaan tuo tasapuolisesti esille myös opiskelijan vahvuudet. Jokainen uusi lauluoppilas on uudenlainen haaste ja samalla se tuo eteen erilaisia tilanteita. Jokaisella ihmisellä on oma tapansa lähestyä musiikkia ja opettajana täytyy tehdä työtä vahvistamalla oppilaan oman musiikkisuhteen syntymistä ja tukea oppilaan omaa näkemystä siitä.

Tuntiessaan oppilaansa, opettaja voi paremmin myös antaa palautetta oikealla tavalla oppilaalleen. Hän tietää miten oppilas reagoi eri palautteisiin ja miten hänen arviointinsa ja palautteensa on parasta tehdä. Toinen on hiljainen tyyppi, joka pitää kirjoittamisesta ja hänen on helpointa arvioida itseään ja saada arviointia kirjallisesti, kun taas toinen voi olla hyvin ulospäin suuntautunut ja vilkas, eikä pysty tai halua tehdä palautetta tai itsearviointia kirjallisesti vaan hänen kanssaan on parempi keskustella asiasta.

Luovuuden säilyttäminen ja sen lisääminen

Luovan ympäristön tulisi antaa jokaisen toteuttaa itseään vapaasti ilman vähättelevää arvostelua. Luovuudessa pääasiana on ilon ja sisällön saaminen elämään, eikä niinkään jatkuva tuijottaminen luovan prosessin tuotoksen tasoon. (Kansanen 2000, 49.) Liiallisen arvostelun ja paineen alla oppilaan on vaikea uskaltaa ottaa riskejä ja kokeilla rajojaan. Opettajan pitäisi tukea ja kannustaa oppilaan yrityksiä heittäytyä luovuuteen. Tämä ei kuitenkaan ole välttämättä itsestäänselvyys, vaan saattaa opettajasta tuntua hyvinkin hankalalta. Usein laulun opettajien mahdollisuus vakuuttaa muut ammattitaidostaan ja osaamisestaan tapahtuu heidän oppilaidensa näytteiden kautta. Oppilailta odotetaan jatkuvasti edistymistä ja onnistuneita tutkintosuorituksia. Tällöin opettajakin saattaa helposti tuntea toimivansa paineen alaisena, jolloin on vaikea antaa oppilaalle tilaa ja aikaa luovuuteen, esimerkiksi omien sävellysten tekemiselle. Opetuksen painopisteen tulisikin olla enemmän opiskelussa ja oppimisessa, kuin testaamisessa ja luokittelussa. Arvosteleva ja kriittinen arviointi on ehkä tehokkain luovuuden tappaja. (Kansanen 2000, 50.)

Tärkeää on tietysti myös säilyttää opetuksen hyvä laatu, joka voi kärsiä, jos opettajat eivät ole saaneet opiskellessaan riittäviä valmiuksia opettamaan näitä luovuutta tukevia asioita, kuten improvisointia, vapaata säestystä tai säveltämistä. Oppilaitosten pitäisikin pystyä tarjoamaan monipuolisemmin ja laadukkaammin kursseja, jotka vastaisivat tämän päivän musiikinalan opettajan työn vaatimuksia. Tähän voisi omien kokemusiemme mukaan olla nykyisillä korkeakouluilla paljon parantamisen varaa.

4 ARVIOINTI JA PALAUTE

Laulunopettajalta vaaditaan opetustilanteessa monia taitoja. Opettaja on mm. hyvin paljon vastuussa vuorovaikutuksen muodostamisessa, palautteen antamisessa. Niinpä yksi työssämme käsiteltävistä tärkeistä käsitteistä on sosiaalinen vuorovaikutus. Lisäksi työhömmme liittyviä käsitteitä ovat palaute, arviointi, ilmapiiri sekä vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot.

Palautteen saaminen on välttämätöntä oppimiselle. Se, millaista palautetta saa, ja kuinka se annetaan, vaikuttaa paitsi palautteen vastaanottamiseen myös esimerkiksi ilmapiiriin, motivaatioon ja itsetuntoon. Jokaisessa palautetilanteessa ihmisen on maksettava tunnehinta siitä, että hän joutuu kohtaamaan omaa keskeneräisyyttään ja haavoittuvuuttaan. Katteeton kehuminen tai nöyryyttävä kritiikki ei yleensä johda oppimiseen. (Numminen 2005, 85-86.)

Rakentavan palautteen perussäännöt Nummisen teoksessa Lonkan (2001) mukaan erityisesti työelämään:

1. Neuvoa ja arviota tärkeämpää on kuunteleminen. Jokaisella on käsitys omista vahvuuksistaan ja heikkouksistaan. On syytä ensin kysyä, mitä ihminen itse ajattelee omasta suorituksestaan.

2. Positiiviset asiat ovat yhtä totta kuin kritiikkikin, siksi ne on sanottava ensin, rehellisesti ja realistisesti. Ilmapiirin on oltava kannustava ja luottamusta herättävä. Näin varmistetaan, että palautteen antajan ja saajan välille syntyy luottamus ja keskinäinen yhteisymmärrys. Tästä seuraa, että myös kriittiset kommentit pystytään käsittelemään.

3. Palautteen tulee koskea ihmisen tuotosta tai toimintaa, ei hänen persoonaansa tai asioita, jotka ovat hänen kontrollinsa ulkopuolella. Jos ihmisellä aktivoituu yksinomaan halu puolustautua tai suojata itsetuntoaan, hän ei pysty ottamaan palautetta vastaan.

4. Kriittiset kommentit esitetään asiallisesti ja rakentavasti, mieluiten spesifien kysymysten muodossa.

5. Valtataistelua on vältettävä. Palautetilanne ei saa päättyä eipäs – juupas - tyyppiseen väittelyyn.

6. Ihmisen pitää saada itse miettiä, miten hän ottaa palautteen huomioon ja miten hän sitä hyödyntää.

7. Palautteen tulee olla mieluiten prosessin aikaista. Jos jokin on menossa vikaan, se voidaan vielä korjata.

(Numminen 2005, 86.)

Arviointi -sanaa kuvaamaan on vaikea antaa mitään yhtä oikeaa määritelmää. Kokonaisuudessaan arviointi on hyvin arvo- ja näkökulmasidonnaista - ajan, paikan ja tilanteen mukaan vaihtelevaa - toimintaa. Arvo on jotakin inhimillistä hyvää, yksilön, yhteisön tai organisaation kannalta merkityksellistä ja tavoiteltavaa. Laajasti arviointia ymmärrettäessä sitä voidaan pitää arvon määrittämisenä. Arviointi ja palaute ovat myös olennainen, välttämätön osa inhimillistä toimintaa. (Tenhula 2001.)

Yksinkertaisesti määriteltynä kasvatustieteiden arviointi voi tarkoittaa kasvatustieteiden edellytysten prosessien ja tulosten arvon tai ansion määrittämistä. Tavallisesti tämä tapahtuu esimerkiksi vertaamalla prosesseja tai tuloksia niille asetettuihin tavoitteisiin ja edellytyksiin. Silloin arvioinnin tuloksena voi olla myös puutteiden tai kielteisten seikkojen osoittaminen. (Atjonen 2007, 19.)

Suppeammin rajattuna arviointi voidaan rajata tarkoittamaan toiminnan tuloksellisuuden arviointia. Tällä tarkoitetaan minkä tahansa ongelma- tai suoritustilanteessa toimijaan kohdistuvaa tai toimijan itse suorittamaa toiminnan tuloksellisuuden seuraamista. (Tenhula, 2001.) Arvioidessa seurataan miten hyvin toiminta näyttää johtavan sille asetettuihin tavoitteisiin. Arviointi voidaan kohdistaa sekä lopputuotokseen että siihen johtavaan prosessiin, tai molempiin.

Arviointi on aina läsnä niin opettamisessa kuin oppimisessakin, joko tietoisesti tai tiedostamatta. Arviointiin osallistuvat yhä useammin paitsi opettajat, myös tutorit, kurssitoverit ja eri alojen asiantuntijat. Oppija itse on oman osaamisensa paras asiantuntija, ja siksi hänen itse tulisi voida osoittaa, mitä hän osaa. Perinteisessä kontaktiopetuksessa opettajan on kohtalaisen helppo harjoittaa jatkuvaa arviointia havainnoimalla opetustilannetta ja tehdä havaintojen pohjalta erilaisia ratkaisuja. Arvioinnin tulee perustua kriteereihin, jotka ovat avoimia, julkilausuttuja ja rationaalisesti perusteltuja. Toisin sanoen

ne ovat kaikkien tiedossa ja keskustelun eli uuden sopimuksen kautta myös muutettavissa. (Tenhula 2001.)

Arvioinnin tehtävänä on ohjata opiskelun tavoitteiden asettamista ja auttaa oppilasta niiden saavuttamisessa. Arvioinnin tavoitteena on, että oppilaalle muodostuu selkeä kuva omista vahvuuksistaan ja heikkouksistaan, mutta se samalla myös tukee oppilaan hyvän itsetunnon kehittymistä. Erilaiset palautteen antamisen tavat ja ohjaaminen itse arviointiin liittyvät keskeisesti monipuoliseen arviointiin. (Ylivieskan seudun musiikkiopiston opetussuunnitelma, 2006.)

Arviointi voidaan jakaa niin tyyppien kuin tehtävien avulla. Arvioinnin tyyppiä voivat olla diagnostinen, formatiivinen ja summatiivinen arviointi. Diagnostinen arviointi selvittää opiskelu- tai toimintaedellytyksiä, esimerkiksi jonkin uuden käsitteen oppiminen edellyttää sen tarkistamista mitä oppilaat tietävät asiasta jo ennen opetuksen alkamista. Formatiivinen arviointi tarkoittaa opiskelu- ja toimintaprosessia säätelevää arvottamista. Se kertoo alku- ja lopputilanteen välillä miten johdonmukaisesti esimerkiksi koululaisten matematiikan keskeiset käsitteet ovat kehittyneet. Summatiivinen arviointi on kokoavaa ja ennustavaa ja on yhä koulutusjärjestelmän perinteisin arviointityyppi koulu- ja päättökokeineen. (Ks. Taulukko 1.) (Atjonen 2007, 66.)

Arvioinnilla sanotaan olevan toteava tehtävä, ennustamisen tehtävä sekä ohjaava tehtävä. Tavallisesti arvioinnin toteava tehtävä toteutuu diagnostisessa tai summatiivisessa arvioinnissa. Opettaja voi esimerkiksi kartoittaa ennen opetusjakson alkua oman suunnittelunsa tueksi mitä opiskelijat jo osaavat tulossa olevasta asiasta. Ennustamisen tehtävää toteuttaa parhaiten diagnostinen ja summatiivinen arviointi. Nämä arviointimenetelmät auttavat ennakoimaan oppimisvaikeuksia, selviytymistä seuraavasta tasosta, kouluasteesta tai sijoittumista koulutuksen jälkeiseen työelämään. Arvioinnin ohjaava tehtävä toteutuu ehkä parhaiten formatiivisessa arvioinnissa, mutta se saattaa toteutua myös diagnostisessa ja summatiivisessa arvioinnissa. Arvioinnin pitäisi olla ohjaavan tehtävänsä kautta myös motivoijana. Jos opettaja ja oppilas tietävät mihin suuntaan tavoitteiden suunnassa on kuljettu, he osaavat suunnitella jatkoa. (Atjonen 2007, 66-68.)

Taulukko 1. Oppilasarvioinnin eri tyypit (Linnakylä & Välijärvi 2005, 26.)
(Atjonen 2007.)

	Diagnostinen	Formatiivinen	Summatiivinen
Tarkoitus	selvittää ja vahvistaa oppimis- ja koulutus-edellytyksiä, tukea suunnittelua	säädellä, motivoida ja ohjata oppimista, opetusta ja koulutusta	koota ja ennustaa oppimis- tai koulutustuloksia, arvostella
Ajoitus	koulutuksen tai opiskelujakson alussa tai vaikeuksien ilmetessä	koulutuksen tai opiskelun aikana edistymistä seuraten ja tukien	koulutus- tai opiskelujakson lopussa
Kriteerit	kriteeri tai normiperustainen	kriteeriperustainen tai oppijan aiempi suoritusaso	kriteeriperustainen tai muihin oppijoihin vertaava
Menetelmät	testit, opettajan laatimat kokeet, kyselyt, itsearviointi, keskustelut, havainnointi	opettajan kyselyt, havainnointi, kotitehtävät, kokeet, päiväkirjat, portfoliotyöskentely, itsearviointi, arviointikeskustelut	kokeet, näytöt, tentit, vertailevat kansalliset ja kansainväliset arvioinnit, tutkinnot
Palaute	koulutuksen suunnittelijalle, opettajalle	kouluttajalle ja opettajalle, sekä etenkin oppilaalle itselleen	ulkopuolisille päättäjille, jatkokouluttajille; oppilaalle, opettajalle, koululle

Arviointi- ja palautetilanteissa ilmapiiri ja jopa huumori ovat usein suureksi avuksi. Opetustilanteessa olemme usein huomanneet, miten huumori laukaisee mahdollista jännittyneisyyttä ja palvelee näin oppimista. On paradoksaalista, että samalla kun huumori on egon tapa suojella itseä, sen ansiosta ihmisen tarve suojella itseään kasvojen menetyksen pelossa vähenee (Numminen 2005, 85). Huumori ei synny pelkästään tahtomalla tai käskemällä, vaan ennemminkin sellaisen ilmapiirin myötä, jossa olonsa voi tuntea turvalliseksi ilman pelkoa siitä, että tekee virheitä, ja voi olla vapaa leikkimään mielen eri liikahduksilla. Huumori on hyvin lähellä rentoutumista, ja

rentoutuminen on vastakkaista pelolle ja kilpailuhenkisyydelle. (Numminen 2005, 85.)

Itsetunto liittyy hyvin keskeisenä käsitteenä oppimis- ja opetustilanteeseen, sillä niin opettajan kuin oppilaan itsetunto vaikuttavat siihen hyvin paljon. Hyvä itsetunto on itseensä luottamista. Ihmisen itsetuntoa voidaan pitää hänen minäkuvansa osana, sen subjektiivis-affektiivisena laadullisena arviona. Se on uskallusta asettaa päämääriä ja tavoitteita, ottaa vastaan haasteita, ja uskoa, että suoriutuu niistä ja kykenee viemään tehtävän loppuun. Itsetunto on myös kykyä asettaa itselleen sellainen vaatimustaso, että onnistuminen on mahdollista, ja sen jälkeen pystyy vielä nauttimaan onnistumisesta. Itsetunto on myös kykyä sietää pettymyksiä, ettei sitä vie ensimmäinen vastoinkäyminen. (Keltinkangas-Järvinen 2000, 101,103,120.)

Itsetunnon katsotaan syntyvän kahden erilaisen mekanismin, hankitun ja annetun itsetunnon, kautta. Hankittu itsetunto on se, mikä ihmiselle kehittyy omista kokemuksista ja havainnoista, ja se koostuu myös onnistumisen elämyksistä ja ihmisen omista havainnoista, kun hän huomaa selviävänsä. Se on myös seurausta ulkopuolisesta palautteesta ja voi rakentua koetuista pettymyksistä. Annettu itsetunto puolestaan muodostuu siitä, miten lapsen perustarpeeseen olla hoivattu ja rakastettu vastataan. Tätä varten lapsen ei tarvitse tehdä muuta kuin olla olemassa. (Keltinkangas-Järvinen 2000,101,103,120.)

Sosiaalinen vuorovaikutus on ihmisten välistä toimintaa erilaisissa ympäristöissä. Sosiaaliset ärsykkeet kasvattavat ja kehittävät meistä ihmisyhteisön jäseniä. Sosiaalisen vuorovaikutuksen alakäsitteisiin kuuluvat muun muassa sosiaaliset suhteet ja sosiaaliset taidot. Sosiaalisilla suhteilla tarkoitetaan sosiaalisen vuorovaikutuksen luonnetta ja erilaisia laadullisia piirteitä. Sosiaaliset taidot kuuluvat osana sosiaalisen kompetenssin alueeseen, joka sisältää myös joukon ihmisen sopeutumiseen liittyviä taitoja. (Kauppila 2005, 19 - 20.)

Sosiaaliin taitoihin kuuluu varsin laajasti tiettyjä vuorovaikutuksen muotoja, jotka ovat yhteistoimintoja tai niin sanottuja sosiokognitiivisia eli ihmisen tiedollisia taitoja, ja liittyvät sosiaalisten tilanteiden tiedolliseen hallintaan.

Sosiaalipsykologiassa puhutaan interpersoonallisista taidoista, joilla tarkoitetaan ihmisten välisiä, yleensä kasvokkain tapahtuvia vuorovaikutustapoja. Vuorovaikutukseen liittyy vielä kommunikaation käsite, jolla tarkoitetaan sanallista tai sanatonta viestintää. Verbaalinen, eli sanallinen viestintä on puhumista ja esittämistä sosiaalisessa tilanteessa. Sosiaaliseen vuorovaikutukseen liittyy konteksti, eli tilanne ja paikka jotka luovat edellytyksen vuorovaikutukselle. Nonverbaalinen, eli sanattomaan viestintään kuuluvat muun muassa eleet ja ilmeet, jotka saattavat vaikuttaa enemmän kuin sanat. (Kauppila 2005, 19-20.)

Yleisesti sosiaaliset taidot voidaan määritellä sosiaalisesti hyväksyttäväksi opituksi käyttäytymiseksi, joka luo edellytyksiä ihmisen rakentavaan vuorovaikutukseen toisten kanssa. Käyttäytyminen tuottaa positiivisia tuloksia ja auttaa välttämään negatiivisia seurauksia. Sosiaaliin taitoihin kuuluvat tietyt vuorovaikutustaidot, joista sosiaalisesti taitava henkilö suoriutuu onnistuneesti.

(Kauppila 2005, 125.)

Sosiaalisten taitojen kehittäminen liittyy usein ammatillisiin taitoihin, mutta niiden merkitys voi kestää läpi elämän kouluvuosista aikuisuuteen ja vanhuuteen saakka. Sosiaalisista taidoista on kyse silloin, kun tapaamme ihmisiä ja ryhdymme juttelemaan ja rohkaistumme tuttavuuteen tai ystäväystymme jonkun kanssa. Sosiaalisia taitoja tarvitsemme sopeutuessamme ryhmiin, neuvotellessamme esimerkiksi lainaehdoista tai monissa muissa sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa. Sosiaaliset taidot ovat hyvin erilaisia ihmisen iästä riippuen. (Kauppila 2005, 125.)

Arviointi oppimiskäsitysten valossa

Tiedon siirtämisen ajatukseen pohjautuvassa opetuksessa, behavioristinen oppimiskäsitys, oppimisen luonnollinen arviointitapa on määrällinen ja tiedon toistamista painottava. Oppijan katsotaan oppineen sitä paremmin, mitä hän pystyy palauttamaan mieleensä opetellusta aineistosta ja toistamaan sen

esimerkiksi kokeessa tai tentissä. Silloin kun oppiminen katsotaan jatkuvaksi tiedon rakentamisen prosessiksi, kuten konstruktivisessa oppimiskäsityksessä, arviointi kohdistetaan tähän prosessiin. Tällöin voidaan kyllä tarkastella myös oppimisprosessin tuloksia prosessin eri vaiheissa, mutta huomioita ei silloin kiinnitetä niinkään oppimistulosten määrään kuin niiden laatuun. Oppimisprosessin arviointi ei ole pelkästään opettajan tehtävä, vaan siihen osallistuu aktiivisesti myös oppija itse ja mahdollisesti myös hänen opiskelija toverinsa. Arviointi pyritään kytkemään osaksi oppimisprosessia sen sijaan, että se olisi vain opintojakson loppuun sijoittuva erillinen tilanteensa. (Tynjälä 1999.)

Arvioinnin tulee siis olla rehellistä ja oppilaslähtöistä. Arvioinnin tarkoitus ei ole antaa liian positiivisia mahdollisuuksia niin, että oppilas kuvittelisi omia kykyjään paremmiksi kuin ne todellisuudessa ovat, mutta ei myöskään vähätellä oppilasta ja hänen taitojaan. Tärkeä taito siis oppilasta arvioidessa on se, että opettajan on oltava yhtä aikaa sopivasti vaativa ja rohkaiseva, eli opettajan pitäisi tukea ja kannustaa oppilasta, mutta kuitenkin antaa rakentavaa kritiikkiä. Hyvä arviointi on rakentavaa ja on osa oppimisprosessia. Rakentava arviointi, jossa opettaja antaa opiskelijalle palautetta sekä työn hyvistä että huonoista puolista, on kaikkein hyödyllisintä molemmille osapuolille. Oppilas voi motivoitua arvioinnista, jos kuulee osaavansa jonkin asian tai saa tietää mitä asiaa hänen tulisi kehittää itsessään enemmän. Molemmat arvioinnit yleensä myös antavat lisää innostusta harjoitella enemmän, koska ei halua tuottaa opettajalle pettymystä, ja toisaalta halua näyttää oman oppimiskykynsä ja osaamisensa.

Opettajan on myös osattava toimia erilaisissa opetustilanteissa loogisesti. Koko ajan on toimittava tukien oppilaan oppimista, kasvua, ja tämän persoonallisuuden kehittymistä. Liaksi arvosteleva ja kriittinen arviointi ei ole hyväksi kummallekaan oppimistilanteen osapuolelle. Joskus on myös sellaisia tapauksia, joissa henkilökemiat oppilaan ja opettajan välillä eivät toimi, mutta niissäkin tilanteissa opettajan pitäisi pystyä arvioimaan oppilaan kehitystä tekemässään työssä, eikä oppilasta ihmisenä. Tällaisissa tilanteissa punnitaan opettajan todellinen ammattitaito. Oppilaille pitäisi myös välittyä ajatus, että

jokainen saa erehtyä eikä kukaan ole täydellinen. Virheitä saa tehdä, ja niistä aina opitaan jotain.

Laulun opiskelijoiden edistymistä voidaan arvioida kokonaisena prosessina. Miten prosessi on edennyt, millaisia vaiheita prosessin aikana on ollut, ja onko jonkin asian opiskeleminen tuottanut erityisesti vaikeuksia, ja vastaavasti taas onko jokin opiskeltu asia ollut helppoa tai mielekästä suorittaa? Tällaista arviointia voidaan tehdä esimerkiksi tiettyjen jaksojen ja oppimisprosessien päätteeksi, mutta joskus arviointia voidaan kuitenkin toteuttaa myös lyhyillä aikaväleillä, jolloin välitön palautteen antaminen korostuu. Esimerkiksi jonkin laulutunnin jälkeen voidaan arvioida sitä miten tämä tietty tunti meni, eli kuinka siitä suoriuduttiin. Oliko opiskelija keskittynyt tekemiseensä, miten opettaja sai tunnin kulkemaan ja oliko tunnin harjoitusten aikana havaittavissa kehitystä. Opiskelija voi myös itse arvioida itseään. Itsearviointia voidaan toteuttaa jaksoittain tai ihan spontaanisti jonkin oppimisprosessin päätteeksi, ja monesti sillä on koettu olevan lähes yhtä suuri merkitys oppilaan kehityksen kannalta, kuin opettajan antamalla palautteella. On tärkeää oppia havaitsemaan itsessä erilaisia piirteitä ja työskentelytapoja, jotka ovat oppimiselle ja edistymiselle sekä positiivisia, että negatiivisia.

Opiskelijan edistymistä voidaan arvioida monelta osin. Miten hän on kehittynyt oppijana? Mitä taitoja hän on oppinut? Miten hän pystyy keskittymään tekemiseensä? Tekeekö hän ahkerasti ja tunnollisesti kotitehtävänsä? Miten hänen taitonsa ovat kehittyneet eri tasoille jokaisessa kehitysvaiheessa? Onko opiskelija ymmärtänyt opittavan asian, vaikka ei sitä vielä pysty työstämään? Opiskelussa voidaan siis arvioida työn tulosta ja meneillään olevaa prosessia.

Arviointi instrumenttiopetuksessa

Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelmaan on tiivistetty määritelmä arvioinnin tehtävistä ja arvioinnissa käytettävästä arvosana-asteikosta. Tätä opetussuunnitelmaa käytetään musiikkiopistotasolla. (Ks. Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2002.)

Arvioinnin tehtävät

Arvioinnin tehtävänä on ohjata opiskelun tavoitteiden asettamista ja auttaa oppilasta niiden saavuttamisessa. Arvioinnin tulee tukea oppilaan hyvän itsetunnon kehittymistä. Monipuoliseen, jatkuvaan arviointiin sisältyy erilaisia palautteen antamisen tapoja ja ohjausta itsearviointiin.

Oppilaalle on tiedotettava seuraavista arvioinnin periaatteista: arvioinnin tehtävät ja kohteet, arvosana-asteikot ja arviointikriteerit,

arvosanan korottaminen, opintojen etenemisen edellyttämät suoritukset, arvioinnin oikaiseminen ja päättötodistuksen sisältö.

Arviointimenetelmät tulee valita siten, että ne mittaa asetettujen

tavoitteiden saavuttamista, soveltuvat käytettyihin opetusmenetelmiin ja tukevat oppimista.

Arvosana-asteikko

Erinomainen 5

Kiitettävä 4

Hyvä 3

Tyydyttävä 2

Hyväksytty 1.

Instrumenttiopintojen ja musiikin perusteiden päättösuoritukset arvioidaan asteikolla 1–5. Muut kuin päättösuoritukset voidaan hyväksyä ilman arvosanaa.

Päättösuoritusten arvioitsijoita tulee olla vähintään kaksi.

Yhteismusisoinnista ja valinnaisista kursseista annetaan osallistumismerkintä.

Oppilaan edistyminen instrumenttitaidoissa ja musiikin perusteiden

opinnoissa arvioidaan ja kirjataan vuosittain.

Oppilaalle annetaan kaikista suorituksista myös sanallinen palaute.

(Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän

opetussuunnitelman perusteet 2002.)

Instrumenttiopetuksessa arviointia tehdään joka tunti välittömän suullisen palautteen muodossa. Opettajan tulee koko ajan arvioida miten opiskelija tekee asiat, että hän voi ohjata opiskelijaa eteenpäin. Tunnilla tapahtuvissa tilanteissa palautteen antaminen on yleensä positiivista ja eteenpäin kannustavaa. Koskaan ei arvioida negatiivisessa mielessä, vaan rakentavalla tavalla, jolloin oppilasta kehuaan, mutta korjataan joitakin asioita tehtäväksi vielä paremmin. Lisäksi laulun opiskelijoita arvioidaan tasosuorituksissa,

joissa he saavat suullisen ja/tai kirjallisen palautteen esittämästään lauluohjelmasta, sekä arvosanan suorituksestaan. Tällöin opiskelija saa asiantuntija-arvion kehitysvaiheestaan, ja palautteen prosessin edistymisestä aikaisempaan verrattuna, jos arvioijat ovat samat kuin muissakin tasosuorituksissa. Täytyy kuitenkin muistaa, että tasosuoritus on vain hetken kestävä, ja tilanteessa saattaa olla pientä jännitystä, jolloin suoritus ei välttämättä anna eksaktia kuvaa oppilaan todellisesta tasosta. Tällöin oman opettajan arvio oppilaansa taidoista, esitetystä ohjelmasta, ja sen hetkisestä tilanteesta on tärkeä.

Suurimmaksi osaksi arviointi perustuu siis lähinnä opettajan ja oppilaan tekemään arviointiin. Opettaja arvioi miten opiskelija oppii asioita ja miten hän edistyy opetettavissa asioissa. Oppilas taas itse arvioi myös itseään harjoitellessaan: oliko harjoitus sitä mitä opiskelussa haetaan, lausuinko tekstin oikein, ymmärsinkö kappaleen tulkinnan niin kuin säveltäjä on sen tarkoittanut? Vertaisarviointia musiikinopiskelijat saavat toisilta opiskelijoilta esimerkiksi tutkintojen jälkeen keskustellessa. Tämä on monelle opiskelijalle tärkeää, sillä oppilaat saattavat kuulla erilaisia asioita, joihin ammattilaisarvioijat eivät välttämättä ole kiinnittäneet huomiota tutkintotilanteessa. Myös yleisöarviointia voi saada konserttien jälkeen, jolloin arvioijana on tavallinen kuulija, joka ei välttämättä ole alan asiantuntija mutta antaa näkemyksen siitä, miten kuulija koki esityksen. Yleisön antama arviointi tilanteesta on yhtä arvokas kuin kenen tahansa ammattilaisen, sillä hän voi arvioida pelkästään oman kokemuksensa perusteella miten hän koki juuri tämän kyseisen esityksen, eikä hänen arviotaan usein häiritse tekniset puutteet tai niin sanotut koulukuntaerot.

Monissa oppilaitoksissa etsitään omaa oppimiskäsitystä joka soveltuu omaan oppilaitokseen. Tässä konstruktivistinen oppimiskäsitys on vallannut alaa esimerkiksi tavanomaiselta behavioristiselta oppimiskäsitykseltä. Monien oppilaitosten opetussuunnitelmissa on saatettu kirjata tavoitteeksi opetussuunnitelmaan, että noudatetaan konstruktivistista oppimiskäsitystä, mutta kuitenkin vanhat käytännöt ovat sitkeästi mukana käytännön opetustyössä. (Kauppila, 2007, 11.)

Konstruktivismilla on monia eri muotoja, mutta oppimisen kannalta ehkä tärkein on sosiokonstruktivisuus, joka on kehittynyt kognitiivisen konstruktivismin kanssa. Sosiokonstruktivistisessa oppimisenäkemyksessä korostetaan vuorovaikutusta ja sosiaalisia suhteita oppimisessa, jonka mukaan oppiminen konstruoidaan eli rakennetaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Tämä oppimisenäkemyksessä pitää oppimista laaja-alaisena prosessina, johon kuuluvat mm. itseohjautuvuus, sisäinen ja ulkoinen reflektio, symboliset interaktiot ja niin edelleen.

Sosiokonstruktivistinen oppimisenäkemyksessä antaa opettajalle mahdollisuuden edistää opiskelijan mielekästä oppimista ja auttaa sisäisen motivaation kehittymisessä. Kaiken kaikkiaan sosiokonstruktivismi korostaa sosiaalista vuorovaikutusta, ja sitä että oppiminen on yksilöllinen ja yhteisöllinen rakentumisprosessi. Lisäksi opetuksessa korostuu yhteistoimintamuodot -ja menetelmät, sekä opiskelijaa kannustetaan itseohjautuvuuteen. (Kauppila 2007, 52.) Erityisesti laulamisen oppimisessä näkyy yksilöllinen ja yhteisöllinen rakentumisprosessi, koska tunnit ovat usein yksilöopetusta, ja lisäksi opiskelijat käyvät kuoroissa ja teoriaryhmissä.

Arviointi ja vastuu

Arviointi luo opettajalle suuren vastuun. Hänen työhönsä kuuluu arvioida toista ihmistä, mikä voi vaikuttaa tämän kehitykseen ja tuleviin valintoihin. (Virta 1999, 21.) Oppilaan minäkäsitykseen ja itsetuntoon vaikuttavat paljon ne viestit, sanattomat tai sanalliset, joita hän saa oppimisestaan. Jo hyvin nuoretkin oppilaat ymmärtävät herkästi opettajan välittämiä sanattomia viestejä. Pahinta oppilaalle saattaa olla opettajan välinpitämättömyys häntä ja hänen oppimisyrittänsä kohtaan. Opettajien ei tulisikaan aliarvioida niiden viestien merkitystä, joita hän välittää esimerkiksi ruumiin kielellään ja äänenpainollaan, ehkä huomaamattaankin oppilaalleen. Myös väärinymmärryksen riski oppilaan ja opettajan välillä on suuri. Opettajan pitäisikin pystyä mukautumaan oppilaansa persoonaan niin, että hän puhuu sellaista kieltä, jota oppilas varmasti ymmärtää.

Arviointi saa aikaan joko myönteisiä tai kielteisiä odotuksia. Arvosanat saatetaan helposti tulkita henkilökohtaisesti yleiseksi arvioksi itsestään. Huonommin menestyneet saattavat tuntea toivottomuutta, kun taas hyvin pärjänneille menestys ja positiivinen vahvistus lisäävät heidän itseluottamustaan ja vaikuttaa siihen, mitä he alkavat pitämään itselleen merkityksellisenä. Oppilaalle on tärkeää, että opettaja pystyy samaistumaan häneen silloinkin, kun arvioitu suoritus, esimerkiksi pianotutkinto, ei ole mennyt toivomusten ja odotusten mukaisesti. Monet alansa huippuopettajat eivät ole välttämättä kokeneet itse suuria epäonnistumisia opiskelussaan ja suhtautuminen tilanteeseen, jossa oma oppilas epäonnistuu, vaatii myös opettajalta oppimista käsittelemään tilannetta oikealla tavalla. (Virta 1999, 20–21.)

Keskeisin arviointikulttuurin muutoksen taustatekijä on ollut kognitiivis-konstruktivinen näkemys oppimisesta. Tämä oppimisen näkemys korostaa oppilaan omaa aktiivisuutta oppimisprosessissa. Konstruktivistisen näkemyksen yksi keskeinen tavoite on ongelmanratkaisu ja työskentely hyvin oppijakeskeistä. Tällöin myös arviointia on täytynyt muuttaa oppilaslähtoisemmäksi. (Virta 1999, 27–28.)

Oppijälähtöisenä ja oppimiskeskeisenä menetelmänä pidetään autenttista arviointia (Virta 1999, 23). Arvioinnin kohteena on oppijan aito, luonnollinen toiminta. Autenttisen arvioinnin vastakohta on keinotekoinen arviointi, jossa arviointi on eriytetty omaksi erilliseksi toiminnokseen. Suorituksen arviointi on autenttista silloin, kun arviointi kohdistuu jonkin aidon ongelman ratkaisemiseen todellisessa suoritustilanteessa. Myös näkemys arvioinnin toteuttajasta on laajentunut, jonka tuloksena itse-, ja yhteisarviointi on lisääntynyt. Autenttisen arvioinnin tutkijat ovat sitä mieltä, että oppijan tulisi itse olla oppimisen keskeisin arvioija, sillä heidän mielestään oppija itse on oman osaamisensa paras asiantuntija. Autenttisen arvioinnin perustana on opettajan ja opiskelijan yhdessä tekemä analyysi prosessista, sen tapahtumista ja lopputuloksesta. Pääasia on, että oppija itse saa osoittaa, mitä hän osaa ja että hän oppii arvioimaan omaa suoritustaan mahdollisimman hyvin. Arvioinnin kohteen laajentumisesta kertoo myös se, että enää kohteena

ei ole pelkästään opiskelijan tekemä lopputuotos, vaan arviointi koskee myös tavoitteita ja prosessia. (Tenhula, 2001.)

Arvioinnin ja palautteen antamisen ei tarvitse olla yksin opettajan vastuulla. Opiskelijoita kannattaakin käyttää toistensa arvioijina. (Tenhula, 2001.) Esimerkiksi musiikkiopistoissa voitaisiin järjestää ryhmätunteja ja yhteisiä soittajaisia, jossa voitaisiin rennossa ilmapiirissä keskustella kappaleiden tulkinnoista, soittotekniikoista ja miettiä yhdessä ratkaisuja ongelmakohtiin. Vertaisarvioinnilla voidaan parhaassa tapauksessa edistää opiskelijoiden yhteistoiminnallista työskentelykulttuuria ja yhteisöllisiä työskentelytaitoja. (Tenhula, 2001.) Tämä on tärkeää sellaisille laulajille, jotka ovat tottuneet olemaan vain joko yksin harjoitusluokassa tai omalla laulutunnilla kahdestaan opettajan kanssa. On tärkeää opettaa opiskelijoita arvioimaan omiaan ja opiskelijatovereidensa oppimistuotoksia ja antamaan rakentavaa palautetta toisilleen. Vertaisarvioinnilla ei kuitenkaan ole syytä kokonaan korvata opettajan antamaa ammattitaitoista arviointia. (Tenhula, 2001.)

7 POHDINTA

Opinnäytetyötä tehdessämme ja aineistoa ja lähteitä selaillessamme, löysimme paljon yleistä tietoa oppimisesta, oppimistilanteesta, arvioinnista ja palautteen antamisesta. Kaikki löytämämme tieto palvelee työtämme laulun opettajina, ja saimme hyviä työkaluja eri tilanteisiin sekä yleensä monipuolisemman käsityksen palautteen ja arvioinnin merkityksestä. Ilmapiiri nousi hyvin merkittävään osaan lähteissämme, ja niin myös yleisesti palautteen ja arvioinnin antamisessa. Olimme ajatelleet jo omista kokemuksistamme, että ilmapiiri on hyvin olennainen osa palautteen antamis- ja vastaanottamistilanteissa. Erityisesti palautteen vastaanottajan kannalta ilmapiirillä on suuri merkitys. Ilmapiiri voi joko vaikeuttaa tai helpottaa palautteen vastaanottamista.

Olemme kumpikin opiskelleet laulua harrastuspohjalta ennen ammattiopintojen aloittamista. Tiedämme hyvin miltä tuntuu kun ei opiskele laulua vielä vakavasti, ja kuitenkin usein vaaditaan hyviä tuloksia ja aikaa

harjoittelemiselle sekä esimerkiksi teoriaryhmissä käymiselle. Myös palautteen saaminen ja arvioinnit ovat hyvin mielessä. Nyt opiskellessamme itse ammattilaisiksi halusimme paneutua arviointiin ja palautteeseen nimenomaan omien kokemusiemme innoittamana. Molemmilla oli sekä huonoja että hyviä kokemuksia arviointitilanteista ja muun muassa oman opettajan palautteesta, siispä halusimme itse olla valveutuneempia työelämään mennessämme, ettemme toistaisi omilta opettajiltamme saatuja malleja, jotka eivät aina olleet niin positiivisia.

Löytämässämme lähteissä olevat tiedot ja arvioinnin ja palautteen määritelmät olivat aika pitkälti samanlaisia, kuin meillä oli jo itsellämme ajatuksena. Löytämämme tieto kuitenkin täydensi vielä hataraa tietopohjaamme ja nyt meillä on itse kokoamamme työ, josta voimme aina tarpeen mukaan tarkastella löytämiämme tietoja. Haluaisimme itse kehittää opettajuuttamme niin, ettemme käyttäisi kaikille oppilaille samoja palautteen ja arvioinnin antamisen malleja, vaan voisimme arvioida kaikkia ja kaikkea yhtä tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti. Tämä on mielestämme erittäin tärkeää juuri musiikin alalla, jossa arviointi on lähihistoriassakin ollut vielä niin sanottua mielipide-arviointia, että joku arvioija ei vain pitänyt esityksestä tai toinen taas piti, ilman sen kummempia erittelyjä, mikä esityksessä onnistui, mikä siinä olisi tullut onnistua, tai mikä riittää millekin tasolle.

Toivoisimme, että työmme herättelisi keskustelua oman alamme arvioijissa ja yleisesti opettajien keskuudessa. Monessa oppilaitoksessa on vielä toivomisen varaa arviointiperusteissa, eikä niitä ole kirjoitettu näkyviin. Opiskelijat eivät näin ollen tiedä tarkasti, mitä heiltä vaaditaan mihinkin arvosanaan. Helposti ajatellaan, että joku tietty sensori ”ei vain tykännyt minusta ja siksi sain näin huonon arvosanan”, tai vastaavasti ”joku sensoreista piti tyylistäni ja sen takia sain hyvän arvosanan”. Tämän prosessin aikana ja sen jälkeen olemme ainakin itse opettajina ja lautakunnan jäseninä kiinnittäneet enemmän huomiota arviointikriteereihin ja omaan palautteen antamiseemme. Myös tulevaisuudessa toivomme, että pystyisimme laulun opettajan työssämme hyödyntämään kaikkea tästä työstä oppimaamme.

LÄHTEET

- Atjonen, P. 2007. Hyvä, paha arviointi. Helsinki: Tammi.
- Hannula, K. & Niskanen, L. 2003 - 2004. Luentomateriaali Jyväskylän ammattikorkeakoulu, ammatillinen opettajakorkeakoulu.
- Hujanen, M. 1999. Opiskelijatuntemus oppimaan ohjaamisen apuna. Päättyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, ammatillinen opettajakorkeakoulu.
- Jauhiainen, M. 2006. Opettajan ja opiskelijan vuorovaikutus luokassa. Kehittämishankeraportti. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, ammatillinen opettajakoulutus.
- Kauppila R. A., 2005. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Kansanen, P. & Uusikylä, K. 2000. Luovuutta, motivaatiota, tunteita. Jyväskylä: PS-kustannus. Kauppila, R.A. 2007. Ihmisen tapa oppia. Juva: Opetus 2000.
- Keltinkangas-Järvinen, L. 2000. Tunne itsesi, suomalainen. WS Bookwell Oy. Juva.
- Kurkela, K. 1997b. Musiikillisen edistämisen arviointiperusteista. Teoksessa Jakku-Sihvonen R. (toim.): Onnistuuko oppiminen – oppimistuloksien ja opetuksen laadun arviointiperusteita peruskoulussa ja lukiossa. Opetushallitus. Yliopistopaino. Helsinki.
- Linnakylä, P. & Välijärvi, J. 2005. Arvon mekin ansaitsemme. Kansainvälinen arviointi suomalaisen koulun kehittämiseksi. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Numminen A. 2005. Laulutaidottomasta kehittyväksi laulajaksi. Helsinki: Hakapaino
- Siirala, M. 1991 - 92. Äänen antropologiaa. Laulopedagogi, 4 - 13.
- Tenhula, T. 2001. Arviointitapa vaikuttaa opiskelutyyliin. Viitattu 9.2.2009. http://tievie oulu.fi/arvioinnin_abc, artikkelit.
- Tynjälä, P. 1999. Oppiminen tiedon rakentamisena, konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita. Kirjayhtymä. Helsinki
- Virta, A. 1999. Uudistuva oppimisen arviointi. Mahdollisuuksia ja Varauksia. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta. Julkaisuja B:65.
- Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2002. http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/ops/musiik_tait_ops_2002.pdf
- Ylivieskan seudun musiikkiopiston opetussuunnitelma, 2006.